

Účetnictví pro fúze a jeho současné problémy v České republice[#]

*Hana Vomáčková**

Cíl článku

V současné době dochází k podstatným novelám obchodně právních a účetních norem pro regulaci procesů fúzí a dalších přeměn společností a družstev. Jde po 10 letech o významné změny legislativní změny v ČR. Je otázkou, zda tyto změny jsou změnami koncepčními a jak přispívají k racionalizaci informací pro finanční řízení procesů právního spojování podniků a jak přispívají k úspěšnosti procesů fúzí.

Výchozí situace

Fenoménem právního spojování podniků v posledních letech jsou fúze včetně přeshraničních fúzí. Na rozdíl od jiných právních forem spojování podniků jde při fúzích fakticky o sloučení nebo splynutí dvou či více právně samostatných jednotek – společností. U přeshraničních fúzí alespoň jedna ze zúčastněných společností má sídlo v jiném členském státě EU než ostatní společnosti. Nástupnická společnost může mít sídlo v kterémkoli státě EU.

Výchozí iniciativa pro sjednocování konceptů národních i přeshraničních fúzí je ve směrnici Evropského parlamentu a Rady ES, zejména ve směrnici č. 2005/56 ze dne 26. 10. 2005 o přeshraničních fúzích kapitálových společností. Členské státy EU měly povinnost zařadit tuto směrnici do národního obchodního práva, a to do 15. 12. 2005. Cílem směrnice bylo podpořit a regulovat fúze mezi společnostmi z různých členských států EU a současně tím podpořit koncentraci právní a ekonomické moci v rámci EU. V ČR byla tato směrnice promítnuta do zákona číslo 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev k 1. 7. 2008. Chystaná novela zákona 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev je inspirována dalšími novelami směrnic Evropského parlamentu a Rady EU, zejména Směrnice 2009/109/ES ze dne 16. září 2009, kterou se mění směrnice Rady 77/91/EHS, 78/855/EHS, 82/891/EHS a směrnice 3005/56/ES, pokud jde o požadavky na předkládání zpráv a na dokumentaci v případě fúzí a rozdělování obchodních společností a družstev, a to především příhraničních. Novela má prohloubit výše zmíněnou koncepční jednotu. V tomto kontextu vzniká otázka, zda připravovaná novela obchodního práva a navazující novely účetních předpisů skutečně směřují k dosažení cílové jednoty a zajišťují přitom hlavní smysl účetních informací, tj. poskytovat věrný a poctivý obraz reality.

Celý problém výrazně vykrytalizoval v praxi v posledních letech při realizaci fúzí, zejména přeshraničních tím, že členské státy EU nechápou řadu ustanovení směrnic Evropského parlamentu a Rady shodně, jako např. otázku rozhodného dne, otázku tzv. konečných účetních závěrek, otázku přeceňování obchodního jmění apod. Svá pojetí váží na dosavadní zvyklosti ve své zemi. Důvody tohoto přístupu mohou být různé:

- a) jednoznačné upřednostňování právní formy před věcnou podstatou,

[#] Článek je zpracován jako jeden z výstupů výzkumného záměru *Rozvoj účetní a finanční teorie a její aplikace v praxi z interdisciplinárního hlediska* s registračním číslem MSM 6138439903

^{*} Prof. Ing. Hana Vomáčková, CSc. – profesorka; Katedra finančního účetnictví a auditingu, Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <vomackov@vse.cz>.

- b) nepochopení věcné podstaty fúzí a jiných přeměn, tj. že jde o transakce s podniky, i když formálně právně jde o transakce se společnostmi,
- c) neodlišení situací, kdy fúze nejsou z hlediska věcné podstaty spojením podniků, tj. věcně novým spojením do vyšší ekonomické jednotky, ale zůstávají jen reorganizací podniků, které již jsou propojeny,
- d) snahy o zjednodušení relativně složitého ekonomického procesu a tím i procesu formálně právního a účetního,
- e) možná i záměr o takové zjednodušení, které by vytvářelo podmínky pro manipulaci nejen s účetními informacemi, ale hlavně s majetkem zúčastněných společností i s možnostmi přerozdělování moci mezi společníky zúčastněných společností.

Snahu o řešení uvedených problémů představují normativní změny jak na úrovni směrnic EU, tak národních normativních změn. V ČR návrh novely zákona o přeměnách a návrhy na změnu účetních norem, zejména podzákonných. Viz Skálová (2010, s. 176) „*Jako východisko z této problematické situace se jeví novela současného zákona o přeměnách. Tato novela by měla přinést odstranění překážek, které v současnosti existují. Jako základní změnu by bylo vhodné zavést možnost volby rozhodného dne tak, aby mohl předcházet přípravu fúze či být spojen s právními účinky fúze.*“ Za hlavní přednost nového normativního řešení se považuje Skálová (2010, s. 177) „*stanovení rozhodného dne do minulosti...“ a tamtéž „stanovení rozhodného dne nejpozději na den nabytí právních účinků fúze*“. Navrhované „zjednodušení“ právní úpravy a zvýšení počtu alternativ řešení má usnadnit uskutečňování přesharničních přeměn společností. Je ale otázkou, zda je to cesta správným směrem, zda to není jen pragmatický přístup k řešení problémů bez přihlédnutí k věcným konceptům a cílům účetnictví.

Evropská i národní úprava nadále předpokládají, že:

- a) formálně právní samostatnost jednotek zúčastněných na fúzi je dostačující a nevěnují pozornost tomu, zda fúze je skutečným spojováním podniků nebo jen reorganizací dosovacích ekonomických skupin, resp. se má za to, že případná rizika z vlastnických propojení, která by mohla ohrožovat nezávislost a objektivnost transakcí fúzí jsou dostatečně eliminována posudky nezávislých znalců,
- b) zúčastněné společnosti právně samostatně existují také jako účetní jednotky a daňové subjekty, fungují podle obchodní, účetní i daňové národní právní úpravy. Např. má-li dojít k přesharniční fúzi akciové společnosti z ČR a ze Slovenské republiky, pak obě zúčastněné společnosti existují právně, i účetně i daňově podle pravidel své země,
- c) konečnou a určující roli pak hraje obchodní, účetní a daňová právní úprava té členské země EU, v níž po spojení má mít nástupnická společnost své sídlo. Např. má-li nástupnická společnost mít sídlo v České republice, bude rozhodující obchodní a účetní i daňová právní úprava, která platí v ČR.

Nebo-li původně zúčastněné společnosti existují jako právní subjekty a jako účetní jednotky podle svých národních předpisů, v naší úvaze jedna podle českých předpisů, druhá podle slovenských předpisů. Po uskutečnění fúze se nástupnická společnost řídí předpisy, které platí v členské zemi jejího sídla. Bude-li mít nástupnická společnost sídlo v Čechách, pak musí být zanikající společnost pro fúzi převedena – přizpůsobena obchodním i účetním a také daňovým předpisům, které platí v české republice.

Podle bodů ad b) a ad c) by teoreticky by neměly být nějaké zvláštní problémy, jestliže v EU jsou směrnice, které mají sjednocovat obchodní právo, např. směrnice k fúzím kapitálových společností (viz výše) a účetní směrnice na bázi IFRS, např. IFRS 3 Podnikové

kombinace, která byla přijata Nařízením komise a Rady ES č. 1606/2002 a za základ účetní úpravy pro spojování podniků, i směrnice Komise a Rady ES č. 2005/19 ES, která navázala na směrnici 90/434 EHS pro sjednocení společného evropského zdanění, tak aby se zabránilo zvýhodňování přesunem sídla společnosti do jiného členského státu EU.

Fakticky však národní úpravy v členských státech EU nejsou zcela totožné, což při přeshraničních fúzích i dalších přeměnách může přinášet problémy.

Jako hlavní problémy v tomto kontextu vidím v následujících bodech:

- stanovení rozhodného dne fúze, versus den účetních závěrek zúčastněných společností
- stanovení dne nabytí právní účinnosti fúze,
- termínová (datová) shoda či neshoda těchto dvou okamžiků,
- existence či neexistence povinnosti sestavit účetní závěrku, ke dni, který předchází rozhodný den fúze,
- existence či neexistence povinnosti přecenit majetek a závazky zanikající společnosti pro spojení – konsolidaci do zahajovací rozvahy nástupnické společnosti,
- pokud existuje požadavek na přecenění obchodního jmění, tj. majetku a závazků, potažmo čistého obchodního jmění, z účetního hlediska čistých aktiv, kdy je zapotřebí toto přecenění uskutečnit a kdy a zda vůbec se má promítnout do účetnictví,
- v případě, že je uznáno, že přecenění obchodního jmění zanikající společnosti má být pro nástupnickou společnost uskutečněno, tak jaký má být koncept přeceňování, tj. zda obchodní jmění, čistého obchodního majetku zanikající společnosti – jednotky jako celku, tj. v podstatě podniku, nebo za to má být přecenění na bázi souhrnu přeceněných jednotlivých položek majetku a závazků,
- návazně jak má být rozdíl vzniklý přeceněním vykázán, zda samostatně ve vlastním kapitálu (zisk či ztráta, nebo hodnotový přínos nebo újma) nebo jako součást jiných položek vlastního kapitálu, např. základního kapitálu, ostatních fondů, samostatných položek rozdílů z přeměn, či dokonce snad zisku minulých let,
- jaká má být forma zobrazení spojení společností a jejich podniků, zda na bázi:
 - a) konsolidace účetních závěrek zúčastněných společností do zahajovací rozvahy nástupnické společnosti,
 - b) účtování o převzetí jednotlivých položek aktiv a závazků a položek vlastního kapitálu do účetnictví nástupnické společnosti.

Pro ilustraci a srovnání si připomeneme koncepci české národní obchodní a účetní úpravy pro vnitrostátní fúze podle zákona č. 125/2008 Sb., v platném znění. Zahrnuje koncepci, podle níž je

- a) dohodnut rozhodný den fúze u vnitrostátních fúz i přeshraničních fúz do ČR tak, že tento den je fakticky na počátku celého procesu transakce fúze. Je to den, k němuž jsou k dispozici všechny finanční a účetní informace (ověřené auditorem), na jejichž základě se zúčastněné společnosti mohou dohodnout o výši a struktuře vlastního kapitálu nástupnické společnosti, tj. dohodnout se o podílech akcionářů na moci v nástupnické společnosti a současně se dohodnout, že od tohoto dne se hospodaření zúčastněných společností bude uznávat jako hospodaření na účet nástupnické společnosti. Tato prvotní dohoda je pak potvrzena splněním všech předepsaných právních úkonů a lhůt nabytím právní účinnosti zápisem do obchodního rejstříku. V tomto kontextu není rozhodný den fikcí, ale stranami uznávanou realitou. Představuje rozhodnutí zúčastněných společností uskutečnit transakci, ke které jsou vztaženy ekonomické, finanční a mocenské cíle zúčastněných společností, které mají

být realizovány v budoucnosti. V tomto kontextu není rozhodný den dnem v minulosti.

- b) Kromě účetnictví dosud právně samostatných společností je třeba zajistit podmínky pro účetní zobrazení hospodaření na účet nástupnické společnosti již od rozhodného dne, tj. sestavením zahajovací rozvahy k rozhodnému dni. Ta při fúzi fakticky představuje „konsolidovanou rozvahu“ zúčastněných společností k rozhodnému dni.
- c) Právní účinnost projektu fúze (v podstatě smlouvy o fúzi) nastává až registrací fúze u rejstříkového obchodního soudu, s tím, že před podáním na příslušný rejstříkový soud má být notářem potvrzeno, že zúčastněné společnosti splnily všechny úkony, které jsou právně požadovány. Po schválení projektu fúze valnými hromadami zúčastněných společností musí být návrh na zápis podán nejpozději do 12 měsíců od rozhodného dne. Z toho plyne, že den zápisu do obchodního rejstříku není totožný s rozhodným dnem a může být od rozhodného dne vzdálen méně, ale i více než 12 měsíců. Nabytím právní účinnosti je rovněž potvrzena platnost rozhodného dne, od kterého se hospodaření zúčastněných společností považuje za hospodaření na účet nástupnické společnosti.

Zamyslíme se nad dosavadním vývojem pojetí rozhodného dne při fúzích a nad možnými důsledky pojetí rozhodného dne, tak jak je obsaženo v návrhu novely zákona 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, který je předmětem projednávání v parlamentu a sněmovny ČR.

V navrhované novele českého zákona o přeměnách je rozhodný den definován takto:

„§ 10 (1) Rozhodným dnem fúze, rozdělení nebo převodu jmění na společníka se rozumí den, od něhož se jednání zanikající společnosti nebo družstva nebo zanikajících společností nebo družstev nebo rozdělované společnosti nebo družstva považuje z účetního hlediska za jednání uskutečněná na účet nástupnické společnosti nebo družstva nebo nástupnických společností nebo družstev nebo přejímajícího společníka.“

„§ 10 (3) Rozhodný dne fúze, rozdělení nebo převodu jmění na společníka nemůže předcházet o více než 12 měsíců den, v němž bude podán návrh na zápis fúze, rozdělení nebo převodu jmění na společníka do obchodního rejstříku. Jako rozhodný den fúze, rozdělení nebo převodu jmění na společníka může být stanoven nejpozději den zápisu fúze, rozdělení nebo převodu jmění na společníka do obchodního rejstříku.“

V citovaném § 10 v odstavci 1 je podstatnou myšlenkou to, že schválením rozhodného dne fúze, rozdělení nebo převodu jmění společností je s plnou vážností dohodnuto, že zúčastněné společnosti považují své rozhodnutí o přeměně zcela vážně a že po věcné stránce budou od rozhodného dne skutečně hospodařit na účet nástupnické společnosti. Tato skutečnost je obsažena ve formulaci „z účetního hlediska“. Čili z „účetního hlediska“ není možno vnímat tak, že jde o jakousi formální záležitost, ale naopak záležitost zcela obsahově, věcně, objektivně existující.

V odstavci 3 § 10 je kromě potvrzení toho, že prvotní věcné, finanční rozhodnutí zúčastněných stran, které logicky musí předcházet podání návrhu na zápis do obchodního rejstříku a tím i datum nabytí právní účinnosti, nesmí trvat neúměrně dlouho. Je omezeno co do délky trvání jen na 12 měsíců do data podání návrhu na zápis a tím i něco málo přes 12 měsíců pro nabytí právní účinnosti. Navrhovaná novela vytváří prostor pro významnou změnu. Předpokládá, že nejpozdější datum rozhodného dne je datum zápisu fúze, rozdělení nebo převodu jmění společnosti do obchodního rejstříku. Tzn., že rozhodný den přeměny

může předcházet den zápisu přeměny do obchodního rejstříku teoreticky od hodnoty „0“ dnů až do hodnoty 12 a více měsíců.

Jestliže dosavadní platná úprava klade rozhodný den na okamžik, na který se současně sestavuje projekt přeměny, tj. fakticky smlouva, v níž si zúčastněné jednotky dohadují výši čistých aktiv i vlastního kapitálu, který ze zanikající společnosti či společností přechází do zahajovací rozvahy nástupnické společnosti (nástupnických společností), pak lze předpokládat, že dohoda bude vycházet z relativně objektivních informací a může být proto spravedlivá pro všechny zúčastněné strany. Vazba rozhodného dne a dne, k němuž se vztahuje projekt přeměny, je z tohoto hlediska velmi důležitá. Vyplývá to z toho, že v projektu by mělo být dohodnuto:

- a) Jaká je celková výše přecházející hodnoty vlastního kapitálu do vlastního a základního kapitálu nástupnické či nástupnických společností. Dohodnutá výše základního kapitálu váže na dohodnutý poměr výměny akcií či podílů ze zanikající společnosti za akcie nebo podíly na nástupnické či nástupnických společnostech.
- b) Jaká je struktura dalších složek přecházejícího vlastního kapitálu. Zatím je věcí jen dohody. Dohodnutá struktura dalších složek přecházejícího vlastního kapitálu by měla záviset na charakteru věcné podstaty spojení podniků při fúzi.

Dosavadní vazba rozhodného dne a dne, k němuž je vázán projekt přeměny má tedy přednost v tom, že mohou být použity pro sestavování projektu (dohody o přeměně) aktuální, objektivní, většinou i ověřené informace. Připravená dohoda ve věci poměru výměny akcií, podílů, výše základního kapitálu může být spravedlivá pro všechny zúčastněné strany (slovy obchodního práva „vhodná a odůvodněná“).

Důležitým momentem je rovněž to, že projekt přeměny musí být vždy sestaven předem, předem musí být dostatečně spolehlivě známy podmínky, za nichž jsou zúčastněné společnosti ochotny proces fúze realizovat. V podstatě na počátku celého procesu, v němž některé zúčastněné společnosti budou zanikat, jiné naopak vznikat. Tato skutečnost je podle mého názoru velmi důležitá, protože při vzniku či zániku společnosti by mělo být vždy dbáno na spravedlivé vypořádání, které nelze doložit jinak, než účetní závěrkou sestavenou k rozhodnému dni. Proces přeměny k rozhodnému dni by vždy měl být doložen účetními závěrkami zúčastněných společností. Z toho mi vyplývá nutnost mít provázáno datum, k němuž je sestaven projekt s datem sestavených účetních závěrek pro vypořádání zániku a vzniku zúčastněných společností a tudíž i s datem tzv. rozhodného dne.

V novele zákona o přeměnách navrhované řešení tím, že rozhodný den může být nejpozději stanoven ke dni zápisu přeměny do obchodního rejstříku, vede podle mého názoru k tomu, že bude možné oddělit rozhodný den a den, k němuž se váže projekt přeměny, i když rozhodný den bude v projektu uveden, a to právě proto, že projekt musí být jak z věcných důvodů, tak z hlediska právně procesních důvodů sestaven dříve, než nejpozději ke dni zápisu přeměny do obchodního rejstříku.

Navrhovaná novela zákona o přeměnách v souvislosti s projektem přeměny přináší řadu zjednodušení. Hlavní definice projektu je v § 15. Ta stanoví, že „*Dnem vyhotovení projektu je den, kdy projekt přeměny splňuje všechny náležitosti právního úkonu vyžadovaného zákonem.*“ „*Projekt přeměny musí být*

- a) *schválen ve stejném znění všemi společníky nebo členy osob zúčastněných na přeměně, jejich valnými hromadami nebo členskými schůzemi způsobem stanoveným tímto zákonem, pokud se takové schválení vyžaduje,*

- b) *obsahovat zákonem požadované údaje*“ viz např. § 70, který obsahuje základní náležitosti projektu fúze.
- c) *„být schválen ve znění, v jakém byl zveřejněn nebo zpřístupněn. Oprava zjevných chyb v psaní a počtech v projektu přeměny se nepovažuje za změnu jeho znění.“* Viz odst. 3 § 15 návrhu novely zákona o přeměnách.

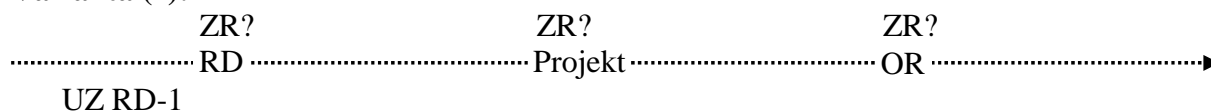
Nedílnou náležitostí projektu fúze (viz § 70 platného i navrhovaného zákona o přeměnách) je rozhodný den. V tomto kontextu není podle mého názoru určena vazba mezi rozhodným dnem a dnem, k němuž je sestavován projekt, z čehož lze odvodit, že tato data mohou být odlišná. Důsledkem toho je možné, aby k rozhodnému dni byly zjištěny jiné hodnoty čistých aktiv, vlastního kapitálu a jeho složek, které mají ze zanikající společnosti přecházet na společnost nástupnickou, než jsou hodnoty, které budou obsaženy v projektu.

Zásadní otázkou tedy je, jak z hlediska účetního a obchodně právního řešit tyto situace. V zásadě lze předpokládat následující varianty tohoto vztahu:

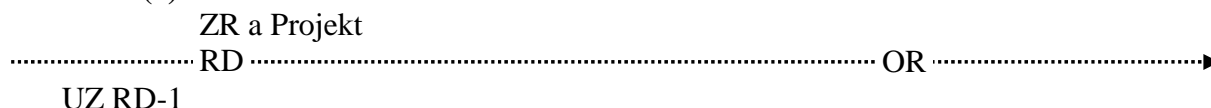
1. rozhodný den předchází den, k němuž je sestaven projekt, přitom nutně je to den odlišný ode dne zápisu do obchodního rejstříku,
2. rozhodný den je shodný se dnem, k němuž je sestaven projekt a není shodný s datem zápisu do obchodního rejstříku,
3. rozhodný den následuje po dni, k němuž je sestaven projekt a může být až shodný se dnem zápisu do obchodního rejstříku.

Vyjádřeno graficky:

Varianta (1):

Varianta (2):

Varianta (3):

Použité zkratky: ZR = zahajovací rozvaha nástupnické společnosti, RD = rozhodný den, UZ RD-1 = účetní závěrka(y) ke dni který předchází rozhodný den, OR = den zápisu přeměny do obchodního rejstříku a den nabytí právní účinnosti.

Relativně bezproblémová z věcného hlediska je varianta (2), která je dána současnou právní úpravou a bude možná i podle navrhované novely zákona o přeměnách. Tato varianta bývá vnímána jako dosti pracná, protože všechny transakce zúčastněných společností od rozhodného dne do dne zápisu přeměny do obchodního rejstříku musí být promítnuty do účetnictví nástupnické společnosti (nástupnických společností) od rozhodného dne.

Varianta ad (1) může vést k tomu, že číselné hodnoty uvedené v projektu sice vycházejí z hodnot k rozhodnému dni, ale jsou do projektu upravovány o odhady. Řešení je pak jak

v právní oblasti, jak budou případné rozdíly mezi dohadnými položkami – hodnotami v projektu řešeny. Bude to primárně obchodně právní řešení, tj. ustanovení v projektu – smlouvě nebo to bude jen účetně právní řešení? Např. doplatky, viz např. § 45 novely zákona o přeměnách, což se zřejmě následně promítne i do účetnictví nástupnické či nástupnických společností, a to jako transakce po rozhodném dni nebo účetní dokládání změn v hodnotách vlastního kapitálu mezi rozhodným dnem a dnem projektu?. Tato varianta bude vyžadovat, aby zúčastněné společnosti stejně vedly svá původní účetnictví až do dne zápisu do obchodního rejstříku, aby důsledky těchto transakcí pro nástupnickou či nástupnické společnosti mohly být promítnuty do zahajovací rozvahy. U té bude otázka, ke kterému dni bude zahajovací rozvaha sestavována? Bude to k rozhodnému dni, kde dni sestavení projektu, ke dni zápisu do obchodního rejstříku?

Varianta od (3), která bude zřejmě zejména u přeshraničních fúzí častá, bude rovněž znamenat, že hodnoty uvedené v projektu budou často více nebo méně přesně určené odhady. Ty pak bude nutné zpřesňovat a opět řešit právně (z hlediska obchodního práva i práva účetního). Účetní řešení může být v tomto případě „jednoduché“, protože ke dni, který bude předcházet rozhodný den, tj. den zápisu přeměny do obchodního rejstříku mohou a měly by zúčastněné společnosti sestavit účetní závěrku (konečnou účetní závěrku) a konsolidací či dekonsolidací na základě této účetní závěrky či účetních závěrek sestavit zahajovací rozvahu nástupnické společnosti. Podklady pro příslušné doplatky a vyrovnání budou vyplývat z účetnictví a účetních závěrek spojených s rozhodným dnem. Je otázkou, jak budou právně z účetnictví používány, zda nebudou přijata různá zjednodušující řešení, která budou umožňovat, aby příslušné rozdíly nebyly obchodně právně zvlášť řešeny. Viz např. ustanovení novely zákona o přeměnách v § 70, odst. 3), odst. 4), které připouští, že není-li poměr výměny vhodný a odůvodněný, má společník, jehož se tato skutečnost týká právo na doplatek, ledaže by se tohoto práva vzdal. Nebo § 7, podle kterého se společník nebo člen osoby zúčastněné na přeměně může vzdát např. práva na dorovnání, práva na výměnu podílů, práva na náhradu škody, práva podat návrh na určení neplatnosti projektu přeměny, atd.

Kromě problému rozdílných závazných okamžiků v procesu transakce fúzí, rozdělení a převodu jmění na společníka zůstává problémem i oceňování či přeceňování obchodního jmění. Na tyto otázky lze nahlížet různě. Základem by měla být otázka, zda má věcný význam v těchto situacích nově oceňovat? Odpověď bychom měli hledat ve věcné analýze transakcí fúzí, rozdělování a převodu jmění společnosti.

Jaký charakter může mít spojení podniků při fúzích či jiných přeměnách? Zde mohou být inspirací koncepty obsažené v metodách pro podnikové kombinace dříve v IAS 22, nyní v IFRS 3 Podnikové kombinace. Vzhledem k platnosti Nařízení komise a Rady ES č. 1606/2002 má být základ účetní úpravy pro spojování podniků podle IFRS 3 Podnikové kombinace, tj. v metodě koupě či metodě akvizice.

Pokud má spojení podniků, které probíhá právní formou fúze, ve své podstatě charakter obecné koupě podniku, pak by tomu nejlépe odpovídala struktura vlastního kapitálu: základní kapitál + emisní ážio. Zde je třeba si uvědomit, že by fúze měla probíhat mezi nezávislými jednotkami – společnostmi a jejich podniky. Pokud by fúze ve své podstatě byla spíše jen dohodou o spojení podílů, pak by dohodnutá struktura přecházejícího vlastního kapitálu mohla odpovídat původní struktuře vlastních kapitálů zúčastněných zanikajících společností a obchodní jmění by nemělo být přeceňováno. Tato metoda by spíše odpovídala situacím, kdy zúčastněné společnosti jsou v ekonomicky vyrovnané pozici a žádná z nich nemůže být faktickým nabyvatelem. Koncept metody koupě je problematický v případě, že zúčastněné společnosti jsou již pod společnou kontrolou (a v některých případech jsou ovládány zcela

stejnými vlastníky) a fúze je jen reorganizací stávající ekonomické skupiny. Navrhované změny právních i účetních předpisů směřují ke konceptu obecné účetní metody koupě, aniž by v obchodně právní regulaci tuto metody skutečně věcně akceptovaly právě tím, že by odlišily situace, které jsou pouhými reorganizacemi od skutečných akvizicí.

S tím souvisí v dnešní praxi existující problém s přeceňováním majetku a závazků přecházejících ze zanikající společnosti do společnosti nástupnické. Přeceňování se považuje za oprávněné, i když zúčastněné společnosti nejsou nezávislé. Existující závislost, která ohrožuje korektnost přeceňování je řešena na bázi posudků nezávislých znalců a souhlasu valných hromad zúčastněných společností. Jsou-li splněny formálně právní požadavky zákona o přeměnách, je obchodní jmění zanikajících společností nebo odštěpené jmění při rozdělení odštěpením přeceňováno a dle účetních předpisů vzniká rozvahová položka – fond z nového ocenění tzv. Oceňovací rozdíl z přecenění při přeměnách, a to mnohdy ve velmi významných hodnotách.

Je otázkou, zda je uvedený přístup z hlediska opatrnosti a dosažení věrného a poctivého obrazu v účetnictví nástupnické společnosti dostačující. Myslím si, že i za uvedených podmínek jsou legitimní otázky:

- a) zda vůbec přeceňovat, zejména s ohledem na možnost promítnutí do účetnictví,
- b) pokud přeceňovat i do účetnictví, tak jak rozdíl z přecenění vykázat.

Aktuální názory uplatňované v českých předpisech se dostávají do jiných souvislostí. Odklánějí se od přísného přístupu, který je uplatňován např. v IAS/IFRS, podle nichž se má jednat o transakce mezi skutečně, věcně nezávislými jednotkami a např. od přístupu uplatňovaném i v Německu. Viz Pelák (2006, s. 13) „*Fúze bez navýšení kapitálu. Jedná se o speciální případy fúzí, kde buď zákon přímo zakazoval zvyšování kapitálu během fúze.*“ „*Případy zakázané byly tři: Jednak se jednalo o situaci, kdy fúzující společnosti byly ve vztahu matka – dcera.*“ „*Další dvě situace: přebíraný podnik měl v majetku své vlastní akcie či měl v majetku akcie přebírajícího podniku, které nebyly plně splaceny.*“ V obecnější rovině koncepce oceňování ve finančním účetnictví jsou názory, které zpochybňují užívání přecenění na reálnou hodnotu u nefinančních aktiv. Viz Dvořáková (2011, s. 13) „*Užívání fair value pro ocenění nefinančních aktiv lze považovat za riskantní krok, který nepřispěje k objektivizaci účetních informací, ale naopak otevírá možnosti k subjektivním, obtížně prokazatelným manipulacím s oceněním aktiv a s výši vlastního kapitálu a výsledku hospodaření.*“

Jako příklad bych uvedla fúzi sesterských společností, které mají úplně shodnou vlastnickou strukturu, která je zachována i pro společnost nástupnickou. Obdobně při odštěpení sloučením, v němž vlastnická struktura společnosti, z níž se odštěpuje obchodní jmění a vlastnická struktura nástupnické společnosti, jsou zcela shodné. Aplikace přecenění obchodního jmění na reálnou hodnotu a jeho promítnutí do účetnictví nástupnické společnosti je v těchto případech věcně zcela nesprávné, ale po stránce formálně právní je aplikováno a je považováno za regulérní. Jako druhý příklad bych uvedla situaci z nedávné minulosti (2008). Zjištěný oceňovací rozdíl z přecenění při přeměnách uvedený v konečné účetní závěrce neměl další právní úpravu, tj. jak ho vykázat a následně převzít do zahajovací rozvahy nástupnické společnosti. Tak v duchu „co není zakázáno, je dovoleno“ byl často v projektu rozdíl z přecenění při přeměnách směřován při sestavení zahajovací rozvahy do zisku minulých let. Odtud byl jen krůček k jeho rozdělování např. na dividendy v následujících letech. Novela zákona o přeměnách chtěla tomuto „tunelování“ podnikové podstaty nástupnické společnosti zabránit tím, že nově zařazovala § 11c, v němž v odstavci 3 jednoznačně říká, že: „*jako zisk nebo nerozdělený zisk nelze převzít ty účetní položky vlastního kapitálu, které nemají původ*

v původním zisku, nebo vznikly v důsledku přecenění majetku a závazků na reálnou hodnotu dle předpisů o účetnictví“. Bohužel diskuse v parlamentu vedla k tomu, že současná verze návrhu novely zákona o přeměnách (srpen 2011) již tento paragraf neobsahuje. V navrhovaných normách se problém odsouvá do mlhavých formulací v podzákonných účetních normách, zejména do novely vyhlášky 500/2002 Sb., viz § 14a odst. 4.

Představu o konkrétním řešení problémů vyvolaných novelou zákona o přeměnách obchodních společností a družstev přinesl koncem srpna 2011 návrh novely vyhlášky 500/2002 Sb. v platném znění. Některá navrhovaná ustanovení považují za velmi problematická a dále se jim věnuji.

Snaha o regulaci účetnictví při přeměnách se objevila hned v návrhu nového 3. odstavce §1 zmíněné vyhlášky, a to podle formulace novely zákona o účetnictví, která je součástí novely zákona o přeměnách (viz § 4, odst. 8, písm. v). V tomto odstavci měla být definována „metoda přeměny společnosti, včetně úprav prováděných v rámci přeměn společností ke dni zápisu do obchodního rejstříku s účinky od rozhodného dne, metodu sestavení zahajovací rozvahy a úpravy při příhraniční přeměně, vkladu nebo prodeji podniku“

Z navrhované formulace vyplynulo, že tvůrce normy vnímá jako obsahově, věcně stejnorodé transakce přeměny společností, a to jak vnitrostátních, tak příhraničních a současně i transakce vkladů a prodejů podniku nebo jejich částí. Společným základním znakem těchto operací je, že mohou být primárně vnímány jako majetkové akvizice, tj. že předmětem pozbytí a nabytí jsou čistá aktiva, tj. majetek a závazky, zanikající společnosti či čistá aktiva vkládaného a prodáváného podniku. Zásadní věcný rozdíl je v tom, že při přeměnách (s výjimkou změny právní formy, popř. s jistou výjimkou při rozdělení odštěpením) dochází k zániku alespoň jedné společnosti a tudíž i její účetní jednotky i daňového subjektu a ke vzniku alespoň jedné nástupnické společnosti a tudíž i účetní jednotky a daňového subjektu. Navíc při zániku a vzniku společnosti v rámci přeměn dochází také k vlastnickým – kapitálovým změnám. Společníci zanikající společnosti ztrácejí své podíly v zanikající společnosti a získávají nové podíly na základním a vlastním kapitálu nástupnické společnosti. Viz Vomáčková (2009, s. 351) „*Přeměny jsou v principu procesy, jejichž věcnou podstatou je spojování nebo rozdělování podniků anebo kombinace těchto procesů a současně změna mocenských poměrů mezi společníky zúčastněných společností*“.

Obchodní právo zde hovoří o výměně podílů na zanikající společnosti za podíly v nástupnické společnosti, přičemž poměr výměny má být „vhodný a odůvodněný“, tj. „spravedlivý“. Aby tento požadavek mohl být splněn, tak je třeba vyhodnotit, „zúčtovat“ výši podílů na zanikající společnosti a spravedlivě stanovit výši podílů (tj. podílu na ovládací moci) na nástupnické společnosti. Obecným nástrojem takového zúčtování v účetnictví vždy byla a měla by zůstat průkazná účetní závěrka (řádná, mimořádná, mezitímní) sestavená k určitému rozhodnému okamžiku.

Vklad podniku a prodej a koupě podniku jsou transakce probíhající v jiné situaci. Společnost, která vkládá nebo prodává svůj podnik, bude i po předání podniku dále existovat. Za postoupený podnik dostane vkladatel i prodávající „zapláceno“.

Při vkladu podniku vkládající společnost získává majetkovou účast na základním a vlastním kapitálu přijímající společnosti, která zvyšuje na základě přijetí podniku na vklad svůj základní kapitál. Vlastnická struktura společnosti, která vkládá podnik do jiné společnosti, se nemění. Změna vlastnické struktury nastává u příjemce podniku na vklad, který zvýší svůj základní kapitál a vydává vkladateli určitý podíl. Při vkladu podniku se tedy

mění vlastnická struktura u nabyvatele podniku, nikoli u vkladatele. U vkladatele se místo předaných aktiv a závazků objevuje v aktivech majetková účast. Pokud by tato finanční investice představovala rozhodující vliv ve společnosti nabyvatele, došlo by fakticky k tzv. zpětné kapitálové akvizici.

Při prodeji podniku, prodávající společnost předá podnik s jeho čistými aktivy a dostane na předaný podnik zaplacen, nejčastěji penězi či jinou protihodnotou, např. nepeněžitými aktivy, popř. jiným podnikem. Vlastníci prodávající společnosti zůstávají v původní společnosti. Kupující společnost převzala podnik, jeho aktiva a závazky spojila se svým podnikem, za převzatý podnik zaplatila a její vlastnická struktura se vůbec nezměnila.

Při vkladu a prodeji podniku zúčastněné společnosti nezanikají. Transakce vkladu a prodeje podniku je faktickou směnou, obecně „prodejem a koupí za úhradu“, a proto se o této souhrnné transakci účtuje u obou zúčastněných účetních jednotek ke dni účinnosti příslušné smlouvy (smlouva o prodeji (vkladu) podniku). Je třeba prokázat celkovou cenu, za kterou se transakce realizuje a soupisem o předání (předávací inventurou) prokázat majetek – aktiva a závazky, které k čistým aktivům vloženého nebo prodaného podniku patří.

Z tohoto rozkladu plyne, že spojovat přeměny společností a vklady i prodeje podniku do jedné blíže neurčené metody je nesprávné.

Metodologickou otázkou může být, jak určit, tj. rozpoznat a ocenit položky aktiv, popř. závazků, které jsou po „koupí“ u nabyvatele nově uznány, zda rozdílem z bilanční rovnice obecné účetní metody koupě:

$$+ / GW \text{ nebo zisk} = \text{cena akvizice} - \left(\sum \text{aktiv} - \sum \text{závazků} \right) \quad (1)$$

kde GW = goodwill.

nebo přímo přidáním nově uznaného aktiva či závazku k převzatým čistým aktivům (např. dle posudku znalce).

Předmětem úvah může být otázka, zda převzatá aktiva a závazky ocenit v původních účetních hodnotách z účetnictví strany, která podnik vkládá nebo prodává, či zda převzatá aktiva a závazky nově ocenit. Pokud je reálný nezávislý nabyvatel, tak je relevantní i nové ocenění nabyvatelem převzatých a uznaných aktiv a závazků získaného podniku (viz obecná účetní metoda koupě z IAS 22/IFRS 3 Podnikové kombinace), IASB (2008):

Na tuto otázku odpovídá stávající i navrhovaná novela vyhlášky 500/2002 Sb.:

- v § 6 odst. 3, písm. d) – goodwill a
- v § 7 odst. 10 – oceňovací rozdíl k nabytému majetku.

Podle názoru zformulovaného v novele by bylo možné, aby jak při přeměnách s výjimkou změny právní formy a změny přeshraničního sídla společnosti, tak při vkladu a při prodeji podniku a mohlo být rozhodnuto, zda „starý goodwill“¹ nebo „starý oceňovací rozdíl“ bude ponechán i pro nabyvatele, nebo zda bude jednorázově odepsán.

¹ „Starý goodwill“ či „starý oceňovací rozdíl k nabytému majetku“ jsou položky vzniklé při akvizičních transakcích v minulosti.

Toto právo volby bylo zatím jen u přeměn společností pro nástupnickou společnost. Nově by toto právo volby mělo být i u vkladu podniku či prodeji podniku. Takto navržené právo volby bez jakéhokoli zdůvodnění s výjimkou popisu v příloze účetní závěrky by dávalo prostor pro manipulaci, a to nejen věcně obsahovou, ale i daňovou, protože položka goodwillu či záporného goodwillu a položka oceňovacího rozdílu k nabytému majetku se daňově chová jinak, je-li z úplatného nabytí či tzv. bezúplatného nabytí (přeměny, vklady). Dosavadní řešení, které obsahovalo právo volby jen pro přeměny, bylo věcně zdůvodnitelné, protože přeměna nemusí být vždy koupí.

Vklad podniku, prodej a koupě podniku je vždy směnou, která by se měla odehrávat jen mezi nezávislými jednotkami. V takovém případě je zrušení – úplný odpis zůstatku goodwillu nebo oceňovacího rozdílu jednoznačný. U nabyvatele vzniká nový akviziční goodwill, popř. oceňovací rozdílu k nabytému majetku. Čili tam, kde vklad podniku a prodej podniku je objektivní, nezávislou transakcí, tam ponechání „starého goodwillu či oceňovacího rozdílu k nabytému majetku není správné.

Vklad podniku či prodej podniku mezi členy ekonomické skupiny už není klasickou kupní transakcí, je pouhou reorganizací a v takovém případě je zřejmé, že by neměla být používána obecná účetní metoda koupě.

Na variabilitu mezi daty rozhodného dne, dne sestavení projektu a dne zápisu do obchodního rejstříku navrhovaná novela vyhlášky reaguje změnami v následujících ustanoveních:

- § 14a Kapitálové fondy,
- § 54 Oceňovací rozdíly při uplatnění reálné hodnoty při vnitrostátní přeměně společnosti,
- § 54a Některé způsoby oceňování a oceňovací rozdíly vyplývající z uplatnění reálné hodnoty při příhraničních přeměně společnosti a
- § 54b Metoda sestavení zahajovací rozvahy při přeměně společnosti,
- § 54c Úpravy prováděné s účinky od rozhodného dne

a v podstatě do různých okamžiků v procesu fúze, rozdělení a převodu jmění společnosti zavádí ještě jeden rozhodující okamžik, a to „rozvahový den pro ocenění“.

V § 14a definuje novela nově „rozvahový den pro ocenění“ podle § 54, tj. pro oceňovací rozdíly při uplatnění reálné hodnoty při přeměně. Jestliže novela zákona o přeměnách zatím ne zcela jednoznačně odlišuje: rozhodný den přeměny, den, na který je sestaven projekt přeměny a den zápisu přeměny do obchodního rejstříku, přičemž rozhodný den může předcházet, může souhlasit se dnem projektu, ale může také souhlasit až se dnem zápisu do obchodního rejstříku, pak navrhovaná novela vyhlášky uvažuje o dalším samostatném datu, tj. o rozvahovém dni pro ocenění. K tomuto datu novela vyhlášky předpokládá sestavení účetní závěrky, na jejímž základě dojde k ocenění obchodního jmění zanikající společnosti nebo odštěpeného obchodního jmění, při rozdělení odštěpením. Přitom návrh připouští, že rozvahový den pro ocenění nemusí být totožný s rozhodným dnem. Z formulace návrhu by tedy vyplývalo další, samostatné datum v procesu přeměny obchodních společností. Vznikala by otázka souladu nebo nesouladu mezi těmito daty v procesu přeměny:

- rozvahový den pro ocenění,
- rozhodný den fúze,
- den, na který je obsahově sestaven projekt,
- den zápisu přeměny do obchodního rejstříku.

Současná úprava, která je možná jako jedna z variant i podle novelizované úpravy sjednocuje první tři termíny do jednoho. Další varianty novelizované úpravy buď jednotlivé termíny oddělují, popř. sjednocují rozhodný den a den, k němuž je sestaven projekt, popř. rozhodný den a den zápisu do obchodního rejstříku. Uvedená variabilita důležitých dnů v procesu přípravy a uskutečnění fúze umožní hodnotové rozdíly v čistých aktivech předávaných ze zanikající společnosti do společnosti nástupnické a tím i rozdíly ve výši a struktuře vlastního kapitálu, který přechází ze zanikající společnosti do společnosti nástupnické. Obsahem těchto hodnotových rozdílů jsou reálně:

- výsledek hospodaření za období mezi jednotlivými termíny,
- hodnotové přínosy nebo újmy z rozpoznání čistých aktiv a hodnotové rozdíly z ocenění čistých aktiv.

Novela vyhlášky 500 v této souvislosti zavádí v § 14a položku Rozdíly z operací s podnikem (Rozdíly z přeměn společností). V této položce by měly být zúčtovány a ve vztahu k zanikající společnosti vykázány zejména:

- rozdíly ze zaúčtování vyloučených aktiv a pasiv, které se v souladu s vyhláškou a zákonem se nevykazují nebo jsou vykazována v jiném ocenění,
- rozdíly ze vzájemně vylučovaných pohledávek a závazků a nezaúčtované oceňovací rozdíly, které se vztahují k úbytkům aktiv a pasiv v období ode dne následujícího po rozvahovém dni ocenění do rozhodného dne, pokud se aktiva budou přeceňovat na reálnou hodnotu.

Tato definice fondu Rozdíly z operací s podnikem (v konečné verzi znovu pojmenovaném na Rozdíly z přeměn společností) nemusí být v praxi vždy správně pochopena. Obecný název pak přímo nabádá k „libovolnému“ obsahu tohoto fondu, jen když bude „dobře“ vysvětlen v příloze. Přímě se zde nabízí, že tato položka bude vykázána k rozhodnému dni, tj. správně ke dni, ke kterému by měl být vyhotoven projekt přeměny, pokud vyplýne z formulací či interpretací novely zákona o přeměnách, že hodnoty v projektu musí odpovídat hodnotám prokázaným k rozhodnému dni. Viz možné interpretace návrhu zákona o přeměnách v § 70 a v § 15 i v § 10 odst. 3.

V § 54 Oceňovací rozdíly při uplatnění reálné hodnoty při vnitrostátních přeměnách je v návrhu novely jednoznačně určena metoda zobrazení přeměny na bázi obecné účetní metody koupě **s modifikací, která vyplývá z § 24 odst. 3, písm. a), bod 1 nebo bod 2.** Oceňovací rozdíly při uplatnění reálné hodnoty při přeměnách, které budou podle odst.1, § 54 zjištěny podle § 24 odst. 3, písm. a), bod 1, budou určeny na bázi celkového ocenění podniku, za které bude podnik při přeměně „koupen“, jednotlivá aktiva a závazky podniku v účetnictví zanikající společnosti budou i pro převzetí do nástupnické společnosti v původních účetních hodnotách. V aktivech pro přeměnu se objeví Oceňovací rozdíl k nabytému majetku a v pasivech ve vlastním kapitálu bude z celkové ceny „koupeného podniku“ samostatně vykázána položka Oceňovací rozdíl při přeměnách. Nebudou vykazovány žádné rozdíly z tzv. operací s podnikem – rozdíly z přeměn společností. Obsah a struktura části rozvahy přebírané ze zanikající společnosti upravená pro nabytí společností nástupnickou, může být znázorněna takto:

Aktiva		Pasiva	
Aktivum 1	1 000	Vlastní kapitál	2 000
OR k nabytému majetku	Přecenění +500	VK – Oceňovací rozdíl z přecenění při přeměnách	Přecenění 500
Aktivum N	2 000	Závazky 1 – M	1 000
Σ aktiv	3 500	Σ pasiv	3 500

Vlastní kapitál včetně oceňovacího rozdílu z přecenění při přeměnách představuje celkovou hodnotu podniku zanikající společnosti jako nabývací cenu nástupnické společnosti.

Podle odst. 2 § 54 je možné, aby k rozvahovému dni pro ocenění bylo postupováno podle § 24, odst. 3, písm a), bod 2 ZU. Tzn., že kromě celkového ocenění podniku by byla přeceněna jednotlivá aktiva na reálnou hodnotu, a oceňovací rozdíl by byl opět vydělen ve vlastním kapitálu pro nástupnickou společnost v podobě Oceňovacího rozdílu z přecenění při přeměnách. Rozdíl mezi celkovým oceněním podniku a oceňovacím rozdílu z přecenění při přeměnách bude vykazován jako goodwill nebo negativní goodwill. Navíc může dojít k vykazování Rozdílů z přeměn společností, kterými má být překlenut časový rozdíl mezi rozvahovým dnem ocenění a rozhodným dnem, jenž může být stanoven v různé fázi přípravy a realizace přeměny.

Aktiva		Pasiva	
Aktivum 1	1 000	Vlastní kapitál	2 000
Přecenění aktiva 1	+100		
Goodwill	+300	VK – Oceňovací rozdíl z přecenění při přeměnách	Přecenění 500
		VK – Rozdíly z přeměn společností	– 400 +100
Aktivum N	2 000	Závazky 1 – M	1 000
Přecenění aktiva N	+200		
Změny v uznaných aktivech: +/-	–400	Změny v uznaných závazcích: -/+	+100
Σ aktiv	3 100	Σ pasiv	3 100

Vlastní kapitál včetně oceňovacího rozdílu z přecenění při přeměnách představuje celkovou hodnotu podniku zanikající společnosti.

Ustanovením § 54 Oceňování reálnou hodnotou při vnitrostátních fúzích je eliminována dosavadní možnost ocenění obchodního jmění reálnou hodnotou podle § 27 odst. 3 ZU v dosavadním pojetí. Novela zákona o účetnictví odkazuje v této souvislosti na prováděcí předpis, čímž podle mého názoru je výše uvedený § 54 odst. 2.

Další kontroverzní ustanovení obsahuje **nově navrhovaný § 54b – Metoda sestavení zahajovací rozvahy při přeměnách**. Nová úprava sestavení zahajovací rozvahy nástupnické společnosti k rozhodnému dni předpokládá, že se zahajovací rozvaha sestavuje na bázi účtování o převzetí aktiv a závazků a položek vlastního kapitálu. Přitom položky Oceňovací rozdíl z přecenění při přeměnách a Rozdíly z přeměn společností vykázané ke dni ocenění podle § 54, popř. 54a mohou být přeúčtovány do jiných položek vlastního kapitálu zahajovací rozvahy, např. do základního kapitálu nebo do „jiných částí vlastního kapitálu tak, aby to

neodporovalo zákonu a ostatním právním předpisům ani neobcházelo jejich účel“. Takovéto vágní ustanovení o použití fondu – Oceňovacího rozdílu z přecenění při přeměnách či Rozdílů z přeměn společnosti přímo nezakazuje použít rozdíl z přecenění na zvýšení zisku minulých let. Je otázka, zda se tím nevytváří formálně právní prostor pro výše odsouzené použití nerealizovaných zisků z přecenění na „zvýšení“ zisku realizovaných v minulých letech.

K metodě účtování o sestavení zahajovací rozvahy lze jen dodat, že zahajovací rozvaha představuje stav finanční situace přeměnou spojených či rozdělených podniků nástupnické společnosti. Jako každá zahajovací rozvaha by měla vycházet ze soupisu veškerých položek majetku a závazků, popř. vlastního kapitálu. Metoda účtování je v tomto případě neadekvátní, a to zejména v případech, kdy přeměnou vzniká nová společnost. Takto navrhovanou metodou pro vytvoření zahajovací rozvahy se popírá funkce zahajovací rozvahy, která je obecně v účetnictví dávno určena.

Možnost volby rozhodného dne v různých variantách povede k různým variantám právního i účetního řešení. Může tak dojít k dalším komplikacím při praktickém řešení přeměn a také ke ztížení ověřovacích procesů, které jsou v řadě případů přímo požadovány zákonem o přeměnách, a to jak platným, tak návrhem novely. (Viz § 12 zákona o přeměnách).

V souvislosti s pojetím rozhodného dne pak většinou přichází v úvahu problém tzv. konečné účetní závěrky. Podle platného zákona o přeměnách je to účetní závěrka, která je sestavována zúčastněnými společnostmi ke dni, který předchází rozhodný den (viz § 11). Smysl této účetní závěrky je v tom, že poskytuje souhrnné a inventarizací ověřené informace o majetku, závazcích a podnikové podstatě zúčastněných společnostech a je východiskem pro konsolidaci majetku, závazků i vlastního kapitálu do zahajovací rozvahy nástupnické společnosti. Je nástrojem dokumentace rozhraničení předávané pravomoci a odpovědnosti za veškeré položky čistých aktiv předávaných ze zanikající společnosti do společnosti nástupnické a také za výši vlastního kapitálu, který ze zanikající společnosti přechází a spojuje se do vlastního kapitálu nástupnické společnosti (což je obzvlášť důležité, neboť je tím založena mocenská, ovládací struktura v nástupnické společnosti). Je otázka, zda tato účetní závěrka, která je východiskem pro konsolidaci či dekonsolidaci účetních závěrek zúčastněných společností musí být speciálně označována, pokud obecně v účetnictví existují mimořádné nebo mezitímní účetní závěrky.

Jiným problémem konečné účetní závěrky či mimořádné nebo mezitímní účetní závěrky může být otázka přeceňování aktiv a závazků. Má se případné přecenění promítat již do těchto účetních závěrek, které jsou východiskem pro stanovení hodnot do zahajovací rozvahy? Je to vůbec otázka přeceňování obchodního jmění (majetku a závazků) společností vstupujících do přeměny? Sice je, ale je určeno pro nabyvatele, tj. pro nástupnickou společnost. Proto rozhodnutí, že rozdíly mezi původními účetními hodnotami a novým oceněním k rozvahovému dni jsou určeny pro zahajovací rozvahu lze uvítat. Protože se předpokládá, že tento den nemusí být těsně spojen s rozhodným dnem, vzniká nutnost samostatného vykazování těchto dalších rozdílů, tj. „Rozdílů z ocenění při přeměnách společností“ v samostatné položce. Ta obsahuje u majetku a závazků, které byly vykázány v účetní závěrce využité pro ocenění jmění pro projekt přeměny společnosti, oceňovací rozdíly, které se vztahují k úbytkům tohoto majetku a závazků v období ode dne následujícího po rozvahovém dni pro ocenění do rozhodného dne.

Závěr

Vrátíme-li se k obecnému náhledu na koncepcce spojování podniků, pak nové ocenění je aktuální tam, kde přeměna má svou věcnou podstatou charakter koupě. Pokud tento charakter nemá, pak není důvod k přeceňování. Obchodně právní řešení, které u přeměn je chápáno jako rozhodující, z tohoto konceptu přímo nevychází. Umožňuje přeceňování i tam, kde k faktické koupi nedochází, viz případy se stejnou vlastnickou strukturou.

Možnost stanovení rozhodného dne v rozpětí 12 měsíců před podáním návrhu na zápis do obchodního rejstříku až do dne zápisu do obchodního rejstříku přináší pro zúčastněné společnosti, jejich statutární orgány, valné hromady a spolupracující znalce a auditory značný počet variant, s požadavkem sledování vývoje změn aktiv a pasiv, změn ocenění (viz čtyři rozvahové položky vlastního kapitálu související s přeceňováním čistých aktiv). Volba adekvátní varianty může přinášet rizika omylů, chyb, popř. i manipulací. Zejména varianty s rozhodným dnem po dni vyhotovení projektů mohou přinášet rizika. To, že budou usnadněny zejména příhraniční přeměny, může být doprovázeno tím, že účetní informace nebudou vždy poskytovat věrný a poctivý obraz a očekávané efekty finančního řízení se nemusí dostavit.

Literatura

- [1] Dvořáková, D. (2011): *Otevřené koncepční otázky oceňování ve finančním účetnictví.* Oceňování, 2011, roč. 4, č. 2, s. 3-13.
- [2] IASB (2006): *Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS) včetně Mezinárodních účetních standardů (IAS) a Interpretací k 1. 1. 2006 Dodatek k IFRS 2005 – změny roku 2006.* Praha, Svaz účetních, 2006.
- [3] Pelák, J. (2006): *Podnikové kombinace – komparační analýza (disertační práce).* Praha, VŠE v Praze, 2006.
- [4] Skálová, J. (2010): *Účetní, daňové a právní aspekty přeshraničních fúzí v Evropské Unii (disertační práce).* Praha, VŠE v Praze, 2010.
- [5] Vomáčková, H. (2009): *Účetnictví akvizic, fúzí a jiných vlastnických transakcí.* Praha, Bova Polygon, 2009.

Účetnictví pro fúze a jeho současné problémy v České republice

Hana Vomáčková

ABSTRAKT

Vidíme, že právních i účetních koncepčních odlišností může být i přes sjednocovací procesy prostřednictvím aplikace směrnic EU do národních úprav poměrně dost. Shrňme-li, nejčastěji to jsou nejednotnosti v otázkách:

- rozhodný den, versus den, k němuž se vztahuje projekt přeměny a den právní účinnosti, tj. den zápisu do obchodního rejstříku,
- přeceňování či nepřeceňování při fúzi, a pokud je vyžadováno přecenění, tak způsoby jeho zobrazení v účetnictví dle národních pravidel, modifikace obecné účetní metody koupě,
- existence či neexistence povinnosti sestavovat tzv. konečnou účetní závěrku, jejíž konsolidací se určují hodnoty zahajovací rozvahy nástupnické společnosti po právním spojení podniků zúčastněných společností.

Zůstává otevřenou otázkou, jak tyto problémy řešit u vnitrostátních i přeshraničních přeměn.

Klíčová slova: Fúze; Rozhodný den; Konečná účetní závěrka; Zahajovací rozvaha nástupnické společnosti; Oceňování při fúzích; Reálná hodnota; Fond z nového ocenění; Goodwill; Oceňovací rozdíl k nabytému majetku.

Accounting for Mergers and its Contemporary Problems in the Czech Republic

ABSTRACT

Despite of harmonisation processes throughout EU directives conceptual legal and accounting differences of national solutions for mergers could be very important. There shall be stated certain discrepancies in following areas:

- date of acquisition versus effective date;
- revaluation issues of mergers; in case that the revaluation is required, there shall be also stated the variants of accounting solution according to national legislature, modification of the accounting method of purchase;
- existence or nonexistence of the obligation for preparation of final financial statements from which are recognized the amounts for the open balance sheet of the new entity;

From the legal point of view there discrepancies are considered as barriers in the realization process of mergers and of cross-border mergers.

Key words: Merger; Date of acquisition; Special purpose financial reports; Open balance sheet; Measurement by merger; Fair value; Gains of new measurement; Goodwill; Difference of measurement.

JEL classification: M41.